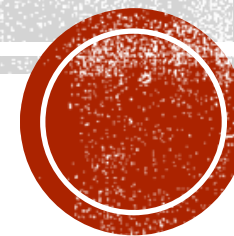

NECHVÁJTE L'UD MÔJ

Nacionalizmus a stav slovenskej spoločnosti začiatkom 20.
storočia

ČO JE TO NACIONALIZMUS

- Existujú v zásade dva základne názory na to, čo je nacionalizmus
  1. Nacionalizmus je produktom národného sebauvedomenia etnicky a jazykovo homogénneho kolektívu. Tento názor používa na proces tohto „uvedomovania“ rôzne alegorické prirovnania ako „zobúdzanie národov“, „jar národov“. V zásade možno povedať, že podľa tohto názoru zopár jednotlivcov (národných buditeľov) svojou agitáciou „prebúdzajú národné povedomie v ľuďoch“, ktorý mal toto povedomie panujúcou triedou zámerne potlačené. Národné povedomie je teda prirodzené a „trvá“ od nepamäti. K jeho „prebudeniu“ je často potrebná kataklizma, a to tak na úrovni kolektívu, ako i na individuálnej úrovni.

Národ je teda prirodzená entita a nacionalizmus je jej vonkajším prejavom

- 2. Nacionalizmus je nástrojom snaženia konkrétnych jednotlivcov o vybudovanie národnej identity. Národné uvedomenie nie je podľa tejto teórie výsledkom uvedomenia si skrytej podstaty v identite človeka, ale konštruktom, vybudovaným nacionalistickou agitáciou.

Nacionalizmus je teda mobilizačná ideológia, ktorá vytvára kolektívnu identitu na etnickom-jazykovom základe. Primárnou príčinou vzniku národov podľa tejto teórie nie je rozpoznanie pravej podstaty etnického/jazykového kolektívu, ale ekonomické činitele – napr. vznik byrokracie.

SLOVENSKÝ NACIONALIZMUS ŠTÚROVSKÉHO HNUTIA A JEHO KRITICI

- Štúrovské hnutie vychádzalo z premisy, že národné povedomie je najprirodzenejšou identitou človeka.
- naši “národní buditelia“ postavili naráciu slovenského nacionalizmu na idealizácii ľudu (nakol’ko šľachta sa vo väčšine „národne neprebudila“) v snahe mu zalichotiť. Ak sa totiž ľud mal postaviť na stranu ich programu, musela byť dobová ekonomická, kultúrna a vzdelanostná zaostalosť zaobalená do mýte o „pôvodnom a morálne neskazenom“ ľude.
- Dynamiku slovenskému nacionalizmu dodali revolučné roky 1848/49 a mučenícke legendy slovenských hrdinov Holubyho a Šuleka

KRITIKA ŠTÚROVSKÉHO NACIONALIZMU

- Ján Kollár napadol ostro štúrovskú naráciu o Slovákoch z dôvodu, že to, čo sa zdalo štúrovcom ako dôkaz pôvodnosti a morálnej čistoty, bolo v skutočnosti dôsledkom zaostávania
- Jonáš Záborský napadol Štúra za jeho fanatizmus a v divadelnej hre „Holub“ označil Štúra a Hurbana za skutočnú príčinu tragickej smrti Holubyho.
- Koloman Banšell napadol jadro štúrovskej ideológie vo svojej básni Nechváľte ľud môj, ktorá je netajenou kritikou Sládkovičovho nacionalistického snaženia v literatúre.

NECHVÁL'TE ĽUD MÔJ

- Nechváľte ľud môj, že je *dobrý* ľud ako holub sivoperý.
Vie aj zlostným byť. Kto ho neskúsil, oj, sotva, sotva uverí.
Je tam dobrota, kde nevd'ak a zášť?
Kde každý ťahá pre seba a zvlášť?
A falošnosť je dobrota?
A spasiteľov svojich križovať,
čo tak znajú ho vrele milovať,
potupeného helóta!... [13]

Nechváľte ľud môj, že je ľud *slávny*,
Ach, úžasná jeho bieda!
Za kúsok chleba, za pálenky slasť
aj dušu svoju zapredá.
Plazí sa sťa had, líže zeme prach,
pred renegátom zachváti ho strach,
ľúba ruky, dvíha klobúk.
Z chudoby jeho aj beťah ťaží,
tých, čo ho trýznia, on, bedár, blaží
umom svojim a prácou rúk.

STAV SLOVENSKEJ SPOLOČNOSTI NA ZAČIATKU 20. STOROČIA

- Vnútorne spory slovenského národného hnutia pretrvávali počas celého trvania Uhorska, ich obsahom bolo okrem iného to, ako sa postaviť k dobovému stavu slovenskej spoločnosti, ktorá v dôsledku oneskoreného vývoja Uhorska za západom a silnejúcej maďarizácie nedokázala zachytiť modernizačné trendy.
- Kritickým bolo najmä tzv. hlasistické hnutie, ktoré nachádzalo svoju inšpiráciu v pôsobení T.G. Masaryka. Hlasisti kritizovali zápečníctvo, rusofilskú politiku tzv. Martinského centra, jeho zameranie sa výhradne na jazykovú otázku a ignorovanie hospodárskych a občianskych tém. Hlasisti akcentovali aj potrebu česko-slovenskej vzájomnosti, pretože vyspelejšie české prostredie považovali za zdroj potenciálneho slovenského pokroku.
- Významnými hlasistami boli najmä Vavro Šrobár(1867-1950) a Pavel Blaho (1867-1927)

DOBOVÉ KRITICKÉ VÝPOVEDE O STAVE SLOVENSKEJ SPOLOČNOSTI

- Ferdiš Juriga (1874-1950): vo svojich spomienkach uvádza, ako boli na slovenských dedinách rozšírené alkoholizmus, pasáctvo detí, nedôvera k novotám a slabé hygienické návyky
- Vavro Šrobár: ako lekár uvádza prípady ťažkého alkoholizmu, ktorý opanoval celé rodiny a podliehali mu už i deti, opisuje ľudovú poverčivosť v oblasti medicíny a zaostalosť, ktorá bola prekážkou pokroku.
- Výpovednou je v tomto smere spomienka Vavra Šrobára na príchod prvého vlaku do jednej zo slovenských dedín. Jej obyvatelia sa nevedeli na vtedajší zázrak techniky vynadávať a prirodzene hľadali vysvetlenie. Šrobár túto situáciu opisuje nasledovne: "Kostolník - mysliteľ a filozof dediny - mal prirodzený výklad: mašina, v ktorej sa kúri, má nižšie kolesá ako vozeň, v ktorom vezie polená na kúrenie. Nuž, ide to ako z kopca, zadný voz tlačí mašinu. Ale sa namietalo: načo by kúrili do mašiny, keby to samo išlo? Nuž aby mašiniisti mali teplo."

ZDRAVOTNÝ STAV OBYVATEĽSVA ZO ŠTATISTICKÝCH PREHLÁDOV

- **Prezident lekárskej komory pre slovenskú krajinu prof. Stanislav Kostlivý (1877 - 1946) vo svojej správe o vývoji zdravotného stavu slovenskej populácie z 20. rokov 20. st. uvádza ako úspech československej štátnej politiky pokles výskytu v tom čase na Slovensku rozšíreného trachómu.**
- **Táto infekčná choroba, postihujúca zrak, môže vyústiť do úplnej slepoty. Oblasťami jej výskytu sú v súčasnosti najmä subsaharská Afrika a hospodársky zaostávajúce regióny Ázie a Južnej Ameriky, čiže oblasti s veľmi nízkou úrovňou hygieny a zdravotnej starostlivosti.**
- **Trachómom trpeli začiatkom 20. storočia na Slovensku desaťtisíce ľudí. Štátne inštitúcie preto neváhali investovať nemalé prostriedky a ľudský kapitál s cieľom totálnej eradikácie tejto zákernej choroby – bolo zriadených 36 ústredných poradní a ambulancií so 67 expozitúrnymi ordináciami.**
- **Podobná situácia bola aj v oblasti zdravotnej starostlivosti o deti a dorast. Ako uvádza v štatistickom prehľade Kostlivý, v roku 1921 bola na Slovensku zistená priam hrozivá úroveň detskej úmrtnosti vo výške 23,3 percenta.**

STAV VZDELANOSTI NA SLOVENSKU ZAČIATKOM 20. STOROČIA

- Anton Štefánek (1877-1964) popredný reformátor školskej sústavy na Slovensku po roku 1918, uvádza, ako bola v Uhorsku začiatkom 20. storočia rozšírenia negramotnosť. Jej úroveň dosahovala v niektorých župách v priemere až 40 percent.
- Toto vysoké číslo bolo spôsobené i tým, že uhorské školstvo, najmä po prijatí tvrdých maďarizačných zákonov z roku 1907, produkovalo polovičných analfabetov, a to z jednoduchého dôvodu – deti, ktorých materinským jazykom nebola maďarčina, boli automaticky hendikepované.
- Výučba na školách totiž prebiehala v maďarskom jazyku, čo predstavovalo pre deti zo slovenských rodín len ťažko prekonateľnú bariéru. Formálne absolvovanie základného vzdelania tak nezaručovalo elementárnu gramotnosť.
- V tej dobe nebolo jedinej strednej školy s vyučovacím jazykom slovenským.

VZNIK ČSR A MODERNIZÁCIA SLOVENSKEJ SPOLOČNOSTI

- Najväčší pokrok bol vykonaný v školstve:
- V roku 1928 fungovalo už 52 stredných škôl s vyučovacím jazykom slovenským.
- Spolu s tým boli expresne rýchlo napísané prvé slovenské školské učebnice a čítanky. Prioritou bol v tomto smere slovenský šlabikár pre základné školy, ktorého prvé vydanie dosiahlo rekordnú výšku 50 000 výtlačkov.
- Minister školstva Ivan Dérer (1884-1973):

„Školských budov vzniklo na Slovensku od roku 1919 do 1937 viac ako 867 novostavieb a 771 prístavieb. Zo stredoškolských profesorov bolo v roku 1937 Slovákov 493, Čechov 479, Maďarov 114, Nemcov 64 (pred rokom 1918 boli na Slovensku len dvaja slovenskí profesori!).

- Britský univerzitný profesor, historik a publicista R. W. Seton – Watson preto neváhal konštatovať: „Slovensko od roku 1918 patrí k najviac pozoruhodným kultúrnym dielam Európy.“

POKRAČOVANIE SPOROV V SLOVENSKEJ POLITIKE

- Spor o charakter slovenského nacionalizmu sa počas existencie ČSR pretransformoval do sporov o autonómiu. Autonomisti pod vedením Andreja Hlinku (1864-1938) agitovali nebezpečím modernizačnej politiky a ohrozením viery.
- Bola to však politika ČSR ktorá mala za následok, že po prevzatí moci na Slovensku autonomistickými silami v októbri 1938 boli k dispozícii stovky a tisíce kvalifikovaných slovenských úradníkov pre štátnu správu a chod štátu ako takého.
- Ozveny týchto sporov sú v slovenskej politike počuť i dnes

VÝZNAM SLOVENSKÝCH DEJÍN PRE DNEŠOK

- Je iróniou dejín, ak spoločnosť, ktorá pred sto rokmi trpela infekčnými chorobami tých najzaostalejších častí sveta a v ktorej dosahovala negramotnosť takmer polovicu obyvateľstva, dnes rezignovala na modernizačný étos a odmieta podať pomocnú ruku tým, ktorí ju najviac potrebujú.
- Rómovia, ktorých súčasné postavenie sa v mnohom nelíši od toho nášho zo začiatku 20. storočia, sú často v postavení trpených spoluobyvateľov. Slovenská spoločnosť sa na nich díva presne tak, ako sa na nás dívala uhorská panujúca trieda.
- Že je to skutočne tak, toho najlepším dôkazom sú výsledky rómskych študentov v zahraničí. Deti, ktoré mali podľa odporúčaní pedagógov navštevovať na Slovensku osobitné školy, sú vo Veľkej Británii úspešnými žiakmi riadnych škôl.
- Je preto historickým paradoxom, že v jubilejné sté výročie vzniku ČSR sa na Slovensku praktizuje politika starej uhorskej školy, ktorá namiesto solidarity a pomoci zaostávajúcim menšinám im adresuje iba výsmech, ľahostajnosť a podceňovanie.

